

Tampereen kaupungin lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi oppilas- ja opiskelijahuoltolain, terveydenhuoltolain sekä korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Taustaa

Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää lausuntoanne luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi oppilas- ja opiskelijahuoltolain, terveydenhuoltolain sekä korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain 6 §:n muuttamisesta.

Esitys liittyy sosiaali- ja terveydenhuollon uudistukseen. Muutoksia esitetään oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin (1287/2013) ja terveydenhuoltolakiin (1326/2010). Lisäksi korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annettuun lakiin (695/2019) siirrettäisiin luonteeltaan teknisenä muutoksena säännös terveydenhuoltolaista. Esityksessä ehdotetaan täsmennettäväksi säännöksiä, jotka koskevat hyvinvointialueen ja kunnan yhteistyötä opiskeluhuollossa. Yhteistyön varmistamiseksi hyvinvointialueen alueella tulisi toimia opiskeluhuollon yhteistyöryhmä, jonka toiminnasta säädettäisiin oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa. Lisäksi opiskeluhuollon toteutuksen suunnitelmallisuutta edistettäisiin täsmällisemmällä sääntelyllä. Myös oppilaan ja opiskelijan henkilötietojen suojaa, osallisuutta ja itsemääräämisoikeutta vahvistettaisiin opiskeluhuollon kirjaamista, rekisteröintiä ja salassapitoa koskevilla muutoksilla sekä muutoksella koskien yhteydenottoa opiskeluhuoltopalveluihin. Lähipalveluperiaate ehdotetaan ulotettavaksi soveltuvin osin kouluterveydenhuoltoon.

Keskeiset ehdotukset

Eduskunnalle on annettu hallituksen esitys hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä 14 Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi (HE 241/2020 vp) joulukuussa 2020. Mainittu esitys sisältää ehdotuksen koota opiskeluhuoltopalvelut hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle. Tällä esityksellä täydennetään ja täsmennetään edellä mainittua esitystä.

Esityksen keskeiset ehdotukset liittyvät kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyöhön, opiskeluhuoltopalveluihin ohjaamisen tarkentamiseen, oppilaiden ja opiskelijoiden henkilötietojen käsittelyyn ja tietojen rekisteröintiin sekä opiskeluhuoltopalvelujen ohjaukseen, kehittämiseen ja valvontaan. Lisäksi tässä ehdotetaan muutettavaksi terveydenhuoltolain koulu- ja opiskeluterveydenhuollon pykälää niin, että ne ovat yhteensopivat sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen kanssa. Lähipalveluperiaate ehdotetaan ulotettavaksi soveltuvin osin kaikkiin opiskeluhuoltopalveluihin.

Yhteistyö kunnan ja hyvinvointialueen välillä

Oppilaiden ja opiskelijoiden sosiaali- ja terveystoimen sekä opetustoimen peruspalvelujen yhteistyörakenteen toimivuudella sekä yhteistyökäytäntöjen sujuvuudella on suuri merkitys, koska palvelut kohdistuvat kohdeväestöön kattavasti. Hallituksen esityksessä (HE 241/2020 vp) ehdotetun hyvinvointialueesta annetun lain 14 §:ssä säädetään hyvinvointialueen sekä kuntien välisestä yhteistyöstä. Hyvinvointialueen ja kuntien on neuvoteltava valtuustokausittain tehtäviensä hoitamiseen liittyvästä yhteistyöstä, tavoitteista sekä työnjaosta. Mainitun esityksen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain 6 ja 7 §:ssä säädetään kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyöstä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Hallituksen esityksen HE 56/2021 vp lastensuojelulain 12 §:ssä täsmennetään kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyötä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmien laatimisessa kunnassa sekä hyvinvointialueella.

Esityksellä täsmennetään kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyötä opiskeluhoollon osalta. Tässä ehdotetaan säädettäväksi hyvinvointialueelle perustettavasta alueellisesta opiskeluhoollon yhteistyöryhmästä. Kunnissa jatkaisivat oppilas- ja opiskelijahuoltolain 14 §:n mukaiset opiskeluhoollon ohjausryhmät. Hyvinvointialueella olisi velvollisuus perustaa alueellinen opiskeluhoollon yhteistyöryhmä, jossa olisi edustus alueen kaikkien kuntien opiskeluhoollon ohjausryhmistä. Yhteistyöryhmän tehtävänä olisi kehittää ja yhteensovittaa opiskeluhoollon palveluja alueellisesti sekä seurata, että opiskeluhoollon palvelut toimivat yhteistyössä opetustoimen, sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden sekä muiden lasten ja nuorten palvelujen kanssa. Alueellisen opiskeluhoollon yhteistyöryhmän tehtävänä olisi myös laatia alueellinen opiskeluhoollon suunnitelma.

Ehdotuksena on, että kunnissa laadittaisiin jatkossakin opiskeluhoollon suunnitelma, joka olisi sisällöllisesti samankaltainen kuin oppilaitoksen opiskeluhoollon suunnitelma. Kunnan opiskeluhoollon suunnitelmassa huomioitaisiin myös opiskeluhoollon alueellista yhteensovittamista ja hyvinvointialueella tehtävää yhteistyötä varten tarvittavat tiedot. Kunnan opiskeluhoollon suunnitelma liitettäisiin lastensuojelulain 12 §:n mukaiseen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. Esityksessä ehdotetaan myös, että hyvinvointialue vastaisi alueellisen opiskeluhoollon suunnitelman laatimisesta. Se valmisteltaisiin yhdessä hyvinvointialueen kuntien kanssa alueellisessa opiskeluhoollon yhteistyöryhmässä. Hyvinvointialueen alueellinen opiskeluhoollon suunnitelma vastaisi sisällöltään kuntien opiskeluhoollon suunnitelmia. Alueellinen opiskeluhoollon suunnitelma liitettäisiin alueelliseen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. Opiskeluhoollon suunnitelmat tulisivat näin sidotuiksi kunnan sekä hyvinvointialueiden strategioihin ja taloussuunnitelmiin kuntalain 37 ja 110 §:n sekä ehdotetun hyvinvointialueesta annetun lain 41 ja 115 §:n mukaisesti.

Lasten ja nuorten yksityiselämän sekä henkilötietojen suoja

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain kirjaamista, rekisterinpitoa sekä tietojen salassapitoa esitetään muutettaviksi niin, että sääntely huomioisi paremmin EU:n yleisestä tietosuojasetuksesta johtuvat vaatimukset. Samalla esitetään tarkennettavaksi eri ammattiryhmien kirjaamiskäytäntöjä koskevia säännöksiä. Säännöksiä täsmennettäisiin siltä osin, kun ne koskevat yksilökohtaisen opiskeluhoollon kirjaamiskäytäntöjä sekä tietojen luovuttamista. Ehdotetulla sääntelyllä selkiytettäisiin myös monialaisen yksilökohtaisen opiskeluhoollon rekisterinpitäjän roolia sekä täsmennettäisiin salassapitosääntelyä. Siten ehdotetulla sääntelyllä parannettaisiin lasten ja nuorten yksityiselämän sekä henkilötietojen suoja.

Opiskeluhoollon palveluihin tehtävää yhteydenottoa oppilaan tai opiskelijan ohjaamiseksi opiskeluhoollon palvelujen piiriin esitetään laajennettavaksi niin, että yhteydenottomahdollisuuden piiriin lukeutuisivat opiskeluhoollon kuraattorin tai psykologin lisäksi myös koulu- ja opiskeluterveydenhuollon

ammattihenkilöt. Oppilailla ja opiskelijoilla on oikeus kaikkiin opiskeluhuollon yksilökohtaisiin palveluihin, joten perusteita rajata yhteydenotto vain osaan opiskeluhoitopalvelujen henkilöstöstä ei ole.

Esitetyt muutokset vahvistaisivat oppilaiden ja opiskelijoiden itsemääräämisoikeutta sekä yksityiselämän suojaa. Jatkossa yhteydenotto opiskeluhoitoon voisi tapahtua vain yhteisymmärryksessä oppilaan tai opiskelijan kanssa. Käytännössä tämä tarkoittaisi, että yhteydenotto opiskeluhoitopalvelujen henkilöstöön tapahtuisi vain oppilaan tai opiskelijan suostumuksella. Sosiaali- ja terveyspalvelujen käyttö perustuu lähtökohtaisesti vapaaehtoisuuteen, eivätkä opiskeluhoitopalvelut muodosta tähän poikkeusta.

Tässä ei esitetä muutettavaksi sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden kirjaamista koskevia sosiaali- ja terveydenhuollon säännöksiä.

Opiskeluhoitopalvelujen valtakunnallinen ohjaus, kehittäminen ja valvonta

Viranomaistoiminnan osalta esityksessä ehdotetaan selkiytettäväksi Opetushallituksen ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen rooleja ja vastuita. Opetushallitus olisi jatkossakin vastuussa opetustoimeen kuuluvan yhteisöllisen opiskeluhoitojen ohjauksesta. Esityksen mukaan yksilökohtaisten opiskeluhoitopalvelujen valtakunnallisen ohjauksen vastuutahoksi tulisi Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos sekä Opetushallitus tekisivät jatkossakin yhteistyötä opiskeluhoitojen ohjauksessa, kehittämisessä ja seurannassa. Pääasiallinen ohjausvastuu tulisi kuitenkin sille hallinnonalalle, joka on kustakin toiminnasta pääasiallisessa vastuussa.

Opiskeluhoitopalvelujen valvonnan osalta huomioitaisiin lisäksi, että jatkossa opiskeluhoitojen omaoalvontaan osallistuisi kunnan lisäksi myös hyvinvointialue.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto

Kouluoterveydenhuolto sekä lukioiden ja ammatillisen koulutuksen oppilaitosten opiskelijoiden opiskeluterveydenhuolto sisältyvät opiskeluhoitopalveluihin. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta säädetään terveydenhuoltolain 16 ja 17 §:ssä, joihin tehtävät muutokset liittyvät sosiaali- ja terveydenhuollon uudistukseen. Lisäksi terveydenhuoltolakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi pykälä opiskeluhoitopalveluista. Siihen koottaisiin sääntely kunnan ja hyvinvointialueen välisestä yhteistyöstä sekä opiskeluhoitopalvelujen lähipalveluperiaate. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta koskevassa hallituksen esityksessä turvataan opiskeluhoitojen psykologi- ja 16 kuraattoripalvelujen lähipalveluperiaate laintasoisesti (HE 241/2020 vp, s. 1044–1045). On perustelua turvata sama periaate pääsääntöisesti myös muihin opiskeluhoitopalveluihin.

Lähipalveluperiaatteesta saisi poiketa kouluoterveydenhuollossa suun terveydenhuollon sekä erikoistutkimusten osalta. Näitä ei ole useinkaan mahdollista järjestää koulujen tiloissa, joten lähipalveluperiaatetta ei voida edellyttää niiden järjestämisessä. Lisäksi lähipalveluperiaatteesta poiketen opiskeluterveydenhuollossa sallittaisiin palvelujen järjestäminen myös muussa opiskeluterveydenhuollon palveluja antavassa yksikössä. Poikkeamista opiskeluterveydenhuollossa voi perustella palvelujen laajuudella. Opiskeluterveydenhuoltoon sisältyvät esimerkiksi perusterveydenhuollon terveyden- ja sairaanhoitopalvelut. Kaikkia palveluja ei siten ole mahdollista järjestää oppilaitoksissa. Periaatteesta poikkeamista voidaan perustella myös opiskelijoiden laajalla ikäjakaumalla. Nuorimmat opiskelijat ovat peruskoulunsa juuri päättäneitä, mutta joukossa on runsaasti myös eri ikäistä aikuisväestöä. Opiskeluterveydenhuollossa järjestämistavan valinnassa opiskelijan edun pitäisi olla ensisijaista.

Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annettuun lakiin tehdään tekninen muutos, kun Kansaneläkelaitoksen järjestämisvastuuta koskevaan 6 §:ään lisätään maininta yhteistyöstä alaikäisen opiskelijan huoltajien kanssa. Asiasta on säädetty tällä hetkellä terveydenhuoltolain 17 §:ssä.

Lausunnonantajalle esitetyt kysymykset:

Kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyön varmistaminen

1a) Hyvinvointialueen olisi esityksen mukaan yhdessä alueensa kuntien kanssa muodostettava alueellinen opiskeluhuollon yhteistyöryhmä. Onko ehdotus mielestänne tarkoituksenmukainen kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyön varmistamiseksi?

Vastaus:

Kyllä

Huomioita:

Toimiva opiskeluhuolto edellyttää toimivia yhteistyörakenteita, joissa sovitaan mm. yhteistyön ja tiedonkulun käytänteet. Haasteena Pirkanmaalla on se, miten ryhmä kootaan ja millaisella kokoonpanolla se muodostuu, kunnat ovat hyvin eri kokoisia ja tarpeetkin opiskeluhuollossa voivat vaihdella. Yhteistyöryhmän kautta on kuitenkin mahdollista varmistaa, että alueen opiskeluhuollon käytännöt ovat yhtenäiset ja palveluiden saajat ovat yhdenvertaisemmassa asemassa.

Kokoonpanossa on oltava mukana myös käytännön arjen tuntijoita, jotta varmistetaan aito tarvenäkökulma. Jokaisen kunnan ja hyvinvointialueen väliseen yhteistyöhön tarvitaan myös muita toimivia yhteistyörakenteita, joissa on edustettuna kunnan keskeiset toimijat. Alueellinen ryhmä tarkastelee asioita koko maakunnan kannalta.

1b) Millä taholla tulisi käsityksenne mukaan olla vastuu alueellisen opiskeluhuollon yhteistyöryhmän muodostamisesta?

Vastaus:

Hyvinvointialueella

Koulutuksen järjestäjällä

Sovitaan alueellisesti

Huomioita:

Hyvinvointialue voisi toimia koolle kutsujana, mutta opiskeluhuollollinen vastuu jakautuu toki monelle taholle, se on kuntien ja sotetoimijoiden yhteisellä vastuulla. Koulutuksen järjestäjällä on yhteisöllisen oppilashuollon vastuu. Kunnat esittävät jäsenen/ jäseniä oman harkintansa mukaan huomioiden kunnan koon.

2) Kunnan tai useamman kunnan yhdessä tulisi laatia opiskeluhuollon toteuttamiseksi kunnan opiskeluhoitosuunnitelma, joka liitettäisiin lastensuojelulain (417/2007) 12 §:n mukaiseen kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. Onko esitys mielestänne tarkoituksenmukainen?

Vastaus:

Kyllä

Huomioita:

Kunnan opiskeluhuollon suunnitelman sisältö tulisi määritellä tarkemmin. Suunnitelma ei voi sisältää hyvinvointialueen toimivaltaan kuuluvia linjauksia, vaan koulutuksen järjestäjän näkökulman. Kunnan oma suunnitelma tulisi pohjautua hyvinvointialueen opiskeluhoitosuunnitelmaan, jonka pohjaksi on kerätty kunnista yhteisöllisen työn sekä palveluiden järjestämiseen, toteuttamiseen ja kehittämiseen liittyvät tiedot. Tästä syystä kuntien suunnitelmien sisältöä tulisi vielä täsmentää.

3) Hyvinvointialueella tulisi olla alueellinen opiskeluhoitosuunnitelma. Se valmisteltaisiin alueellisessa opiskeluhuollon yhteistyöryhmässä ja hyväksyttäisiin hyvinvointialueen aluevaltuustossa. Alueellinen opiskeluhoitosuunnitelma liitettäisiin lastensuojelulain 12 §:ssä tarkoitettuun alueelliseen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. Huomioitanne esityksestä?

Vastaus:

Alueellisen opiskeluhoitosuunnitelman liittäminen alueelliseen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan on tarkoituksenmukaista. Suunnitelman valmistelu vaatii sitä, että alueellinen opiskeluhuollon yhteistyöryhmä on koottu siten, että siellä on riittävä tieto kuntien tilanteista. On tärkeää saada selkeä kansallinen ohjeistus suunnitelmien keskeisistä suhteista, laatimisprosesseista ja tiedolla johtamisesta.

4) Mikäli esitys ei mielestänne riittävästi huomioi erilaisia opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä, kuten esimerkiksi ne, jotka toimivat useamman kunnan alueella tai yksityiset koulutuksen järjestäjät, millä tavoin muuttaisitte esitystä?

Vastaus:

Alueellisten opiskeluhuollon yhteistyöryhmien tulee toiminnassaan huomioida edellä mainitut koulutuksen järjestäjät ja varmistaa, että esimerkiksi yksityisten koulutuksen järjestäjien on mahdollista edustuksellisen ryhmään osallistumisen lisäksi tuoda myös yksilölliset tarpeet alueellisen ryhmän tietoon sovittujen, toimivien rakenteiden kautta. Suurissa kaupungeissa, kuten Tampereella näitä koulutuksen järjestäjiä on suuri määrä.

Lisäksi olisi ratkaistava seuraava kysymys:

Missä suunnitelmassa (kunnallisessa vai alueellisessa) on huomioitu yksittäisten pienten yksityisten oppilaitosten (esim. Steiner-koulu) tarpeet ja näkökulmat?

5) Hyvinvointialue järjestää opiskeluhoitopalvelut 1.1.2023 alkaen. Näettekö, että opetuksen tai koulutuksen järjestäjällä on yhdessä hyvinvointialueen kanssa edellytykset huolehtia oppilas- ja opiskelijahuoltolain 9 §:n mukaisesti siitä, että opiskeluhoollosta muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus?

Vastaus:

Jättäisimme tässä vastaamatta 'Kyllä' tai 'Ei', mutta jos järjestelmä ei anna mahdollisuutta ohittaa kohtaa niin sitten valitsemme 'Kyllä'.

Kyllä

Ei

Huomioita:

Jotta opiskeluhoollosta muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus, on luotava toimivat yhteistyön rakenteet (tiivis yhteydenpito ja riittävä tiedonkulku, käytänteistä sopiminen ym. tarvittaessa myös muutosten tekeminen yhdessä sopien) hyvinvointialueen ja koulutuksen järjestäjien välille.

On huomioitava koulutuksen järjestäjien moninaisuus. Kunhan yhteistyökäytänteistä sovitaan, osalla koulutuksen järjestäjistä on hyvinkin edellytykset huolehtia oppilas- ja opiskelijahuoltolain 9 §:n mukaisesti siitä, että opiskeluhoollosta muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus. Pienille koulutuksen järjestäjillä on haastavampaa. Kunnissa tulee olla joku/ joitain yhteyshenkilöitä, jotka tuntevat alueen koulutuksen järjestäjät ja huolehtivat siitä, että kaikkien ääni tulee kuuluville.

Kuntien erilaisuus tuo oman haasteensa. Riskinä siiloutuminen (hyvinvointialueelle siirtyvät palvelut vs. oppilaitokset) ja tiedon siirtymiseen liittyvät kysymykset. Yhteisen keskustelun tulee pysyä yllä ja on tärkeä, että sovitaan työn painopisteistä ja laaja-alaisesta toteuttamisesta. Esimerkiksi Tampereen seudun (mukana kaikki ympäristökunnat) seutukunnan opetuspalveluiden ryhmä, jossa tämän tyyppisistä asioista tällä hetkellä sovitaan ja keskustellaan.

Opiskeluhoollon yksilökohtaisen työn kirjaaminen, rekisterinpito ja tietosuoja

6) Esityksessä täsmennetään opiskeluhoollon kirjaamiseen, rekisteröintiin ja tietojen salassapitoon liittyviä oppilas- ja opiskelijahuoltolain säännöksiä. Huomioitanne esityksestä?

Vastaus:

Opiskeluhoollossa tehdään yksilötyön ja monialaisen asiantuntijaryhmätyöskentelyn lisäksi paljon myös yhteisöllistä työtä. Pohdinnassamme herää kysymys siitä, miten tämä jatkossa kirjataan, jotta oppilaitostasoinen ja ryhmien kanssa tehtävä työ ei jää näkymättömiin? Nyt sen on voinut kirjata Aura-asiakastietojärjestelmään, jos se on käytössä. Kun opiskeluhoollon työntekijöiden työtä seurataan hyvinvointialueelta käsin, on tärkeää huomioida, että työ ei näy pelkissä asiakasmäärissä.

Monialaisen asiantuntijaryhmän kirjauksiin tulee uudistuksia, onko tässä suunnitteilla jokin valtakunnallisesti sovittu järjestelmä, jonne opiskeluhoitokertomukset kirjataan? Nyt käytännöt ovat

valtakunnallisesti vaihtelevia kassakaappisäilytteistä word-dokumenteista sähköiseen Wilma-muistioon. Tämä epäkohta tulisi korjata nyt. Tarvitaan nykyaikaisia sähköisen vahvan tunnistautumisen, suostumusmenettelyjen ja viestinnän kanavia. Tämä tehostaa ja nopeuttaa asiakastyön hoitamista ja sujuvoittaa työntekijöiden välistä yhteistyötä.

Esityksessä mainitaan, että tiedot kirjataan jatkossa kunnan olemassa oleviin järjestelmiin (vai rekistereihin?). Ongelmaksi nousee nuo yllä mainitut yhteisölliseen työhön liittyvät kokonaisuudet. Mihin jatkossa kirjataan esimerkiksi kiusaamisen selvittämiseen liittyvä työ sekä ryhmätason ja luokkatason työskentely).

7) Miten arvioisitte esitysluonnosta tietosuojasääntelyn näkökulmasta?

Vastaus:

Kaiken yhteistyön lähtökohta on luottamuksen rakentaminen ja osallisuus. Myös suullinen suostumus on merkittävä ja se kirjataan asiakas- ja potilastietoihin. Tiedonsiirtoa tehdään asiakkaan tai huoltajien pyynnöstä, jotta oppilas saa tarvitsemansa palvelut. Usein tiedonsiirroista sovitaan neuvotteluissa, joissa on paikalla muitakin kuin yksi työntekijä ja asianomainen. Todentamisen tapoja on muitakin kuin kirjallinen suostumus.

Lainsäädäntöä pitäisi uudistaa niin, että tarpeellisia tietoja saisi käsitellä aina ko. moniammatillisessa oppilashuoltotyössä ilman opiskelijan suostumusta. Tuntuu nimittäin siltä, että tietosuojaa ollaan lähinnä tiukentamassa kaikissa uusissa lakiesityksissä, joka sakkaa käytännön työelämää ja tässäkin esityksessä näytetään korostavan suostumuksen merkitystä.

8) Opiskeluhuollon siirtyessä hyvinvointialueelle tulee myös opiskeluhuollon psykologien ja kuraattorien kirjaamat asiakastiedot tallentaa valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin eli Kanta-palveluihin. Kanta-palveluihin liittymisen määräaajoista säädetään laissa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä. Psykologien tietojen tallentaminen tulisi aloittaa heti hyvinvointialueiden aloittaessa. Sosiaalihuollon ja kuraattorien liittymisveloitteen määräaika on 1.9.2024. Arvioitko tarvittavien muutosten olevan mahdollisia näiden määräaikojen puitteissa?

Vastaus:

Kyllä

Muita huomioita:

Mikäli siirrytään suoraan järjestelmään, joka on Kanta-kelpoinen, uusien kirjausten Kantaan siirtyminen kummankaan ammattiryhmän osalta ei ole ongelma. Vanhojen kirjausten osalta siirtäminen ei ole tarkoituksenmukaista, koska on vuosikymmeniä toimittu erilaisten linjausten ja kirjauskäytänteiden mukaan, jotka eivät ole nykykäytänteiden mukaisia. Työntekijät eivät ole huomioineet sitä, että tekstit olisivat suoraan asiakkaiden luettavissa eikä niitä ole myöskään rakenteisesti kirjattu. Vanhat tekstit ovat saatavilla arkistoista, mutta niiden siirtäminen Kantaan ei ole järkevää.

Lisäksi olisi ratkaistava seuraavat kysymykset:

Pitääkö oppilashuoltorekisterin tietojen käsittely lokittaa ja jos pitää niin kuinka kauan lokeja säilytetään?

Millä logiikalla Kanta-palvelujen kautta tietoja voidaan luovuttaa Kannassa olevien toimintayksiköiden välillä ja esim. sosiaalihuollon ja terveydenhuollon välillä?

Onko tarkoitus, että psykologit tulevat jatkossa samaan rekisteriin kuin muu terveydenhuolto ja kuraattorit samaan kuin sosiaalipalveluissa? Rekisterinpitämiseen liittyvät asiat olisi syytä määritellä yksiselitteisemmin.

Mikäli asiakas näkee Omakannasta jatkossa ko. tiedot, niin pitää varautua siihen, että laadukkaaseen kirjaamiseen pitää panostaa erityisesti ja että kansalaisilta (huoltajat) saattaa alkaa satelemaan oikaisupyyntöjä teksteihin (tämä sama ilmiö oli aikoinaan terveystietojen siirtyessä Kantaan). Lisäksi osa huoltajista painostaa alaikäisen näyttämään häntä koskevat tiedot Omakannasta (esim. mobiilivarmenteella tai sähköisellä henkilökortilla kirjautumalla Omakantaan) ja tämä saattaa oikeasti olla riski alaikäisen yksityisyyden suojalla silloin kun hän on kykeneväinen itse päättämään asioista ja siitä saako huoltajalle tietoja luovuttaa.

Muut huomiot esityksestä

9) Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 16 §:n mukaan oppilaitoksen työntekijän tulee olla yhteydessä opiskeluhoollon psykologiin tai kuraattoriin, jos oppilaitoksen tai opiskeluhoollon työntekijä arvioi opiskelijan tarvitsevan opiskeluhoollon psykologi- tai kuraattoripalveluja. Esityksessä ehdotetaan, että yhteydenotto opiskeluhoollon palveluihin koskisi psykologin ja kuraattorin palveluiden lisäksi myös koulu- ja opiskeluterveydenhuollon lääkärin ja terveydenhoitajan palveluja. Yhteydenotto tapahtuisi jatkossa yhteisymmärryksessä oppilaan tai opiskelijan kanssa. Huomioitane esityksestä?

Vastaus:

Esitys on tältä osin hyvä. Oppilaan ja opiskelijan kanssa yhteisymmärryksessä tehtävä yhteydenotto on hänen oikeuksiensa toteutumisen kannalta tärkeää; jokaisella lapsella ja nuorella on oikeus ilmaista mielipiteensä häntä koskevissa asioissa (LOS art. 12), myös itsemääräämisoikeus toteutuisi. Nuorempien oppilaiden osalta yhteisymmärrys yhteydenotosta myös huoltajan/hoitajien kanssa olisi erittäin tärkeää, mutta mikäli lapsen etu tilanteessa tai asiassa edellyttää, voi yhteydenoton tehdä ilman yhteydenpitoa huoltajan/hoitajien kanssa. Vaikka lapsi tai nuori kieltäytyy yhteydenotosta, häntä ei saa jättää ilman riittävää tukea. Näissä tilanteissa tulee huomioida myös lapsen tai nuoren tunnetilojen ja mielipiteiden vaihtuminen. Palvelujen tarjonnassa on oltava sinnikäs ja aktiivinen.

Jatkossa opettajan täytyy saada opiskelijan suostumus, jos haluaa lähettää esimerkiksi psykologille tietoa oppilaan liittyvästä huolesta. Tämä saattaa hankaloittaa / pitkittää avunsaantia.

10) Hyvinvointialue järjestää 1.1.2023 alkaen opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalvelut, kouluterveydenhuollon sekä lukioiden ja ammatillisen koulutuksen opiskeluterveydenhuollon. Voimassa olevan oppilas- ja opiskelijahuoltolain 24 §:n mukaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ohjaa ja kehittää yhteistyössä Opetushallituksen kanssa edellä mainittuja palveluja. Esityksen mukaan Opetushallitus ja

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ohjaisivat ja kehittäisivät yhdessä yhteisöllistä opiskeluhoitoa ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella olisi päävastuu edellä mainittujen hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevien palvelujen ohjauksesta ja kehittämisestä. Pidätekö esityksen mukaista ohjaus- ja kehittämisvastuun muutosta tarkoituksenmukaisena vai tulisiko Opetushallituksen ohjaus- ja kehittämisrooli säilyttää nykyisellään?

Vastaus:

Kyllä, esitys on tarkoituksenmukainen

Ei, ohjaus- ja kehittämisvastuut tulee säilyttää nykyisellään

En ota kantaa

On hyvä, että ammatillinen ohjaus tulee samalta taholta. On kuitenkin syytä pitää tiivis yhteistyö ja pedagoginen lähestymistapa ohjauksessa. Opetushallituksen roolin myös hyvinvointialueen vastuulla olevien palveluiden (eli yksilötyön) ohjaamisessa ja kehittämisessä tulisi olla edelleen keskeinen, jotta kyseisten ammattiryhmien työn kehittämisessä ja suunnittelussa säilyisi keskiössä koulunkäynnin ja opiskelun tukeminen ja edistäminen. Esimerkiksi koulupsykologin työtä tulee tarkastella suhteessa kontekstiin, jossa hän toimii; lasten ja nuorten kouluarjessa.

11) Mahdolliset muut huomionne esitysluonnoksesta?

Vastaus:

Lähipalveluperiaatteen turvaaminen lainsäädännöllä on hyvä muutos.

Lakiesitys ei huomioi käytännössä lainkaan sitä, miten yhteisöllinen työ turvataan/ varmistetaan jatkossa ja ketkä on mukana toiminnassa. Yhteisöllisen työn kirjaamisesta tulisi olla selkeä ohjeistus/järjestelmä, johon kirjaukset tehdään ja johtaminen toteutetaan.

Hallituksen esitys ei sisällä ehdotuksia oppilas- ja opiskeluhoitoon ammattihenkilöiden tehtävien muuttamiseksi. Ehdotamme kuitenkin, että koulu- ja opiskeluterveydenhuollon lääkäreiden tämänhetkisten tehtävien ja toimintamallien vaikuttavuutta arvioidaan. Lääketieteellisen työn suuntaaminen ainakin osin universaalien terveystarkastusten sijaan tarpeenmukaisesti (kokonaisresurssia vähentämättä) saattaisi edistää toiminnan vaikuttavuutta ja vähentää terveyseroja. Jo vuonna 2014 sosiaali- ja terveysministeriön julkaisemassa Opiskeluterveydenhuollon kehittäminen -työryhmäraportissa ehdotettiin seuraavaa: ”Toisen asteen määräaikaisten lääkärintarkastukset muutetaan tarpeen mukaan tehtäviksi. Toisen asteen opiskelijoille toteutetaan ensimmäisenä opiskeluvuonna terveydenhoitajan tarkastus ja terveydenhoitajan tarkastuksen perusteella tarvittaessa lääkärintarkastus. Lääkärintarkastus tulee kuitenkin aina järjestää ensimmäisenä opiskeluvuonna opiskelijalle, joka on erityisopetuksessa tai jonka terveydentilan ja opiskelukyvyn selvittäminen on tarpeellinen opiskelualan tai tulevan ammatin vuoksi. Lääkärintarkastus tulee järjestää myös aina yksilöllisen tarpeen mukaan.” Kouluterveydenhuollon näkökulmasta on asiasta ilmestynyt elokuussa 2021 vertaisarvioitu julkaisu, joka antaa viitettä tarpeenmukaisesti suunnattujen terveystarkastuksen hyödyllisyydestä.

Opiskeluhoitoon ammattilaisten tehtävissä tulisi yleisesti selkeyttää hoidollisen työn asema. Kouluterveydenhuollon henkilöstömitoitussuositukset tulee kokonaisuudessaan päivittää ajankohtaisia

asiakastarpeita ja kehittyvää työnkuvaa (mukaan lukien näyttöön perustuvien psykososiaalisen tuen menetelmien käyttö) vastaaviksi.